Օրագիրը կը հրատարակուի ամեն օր բաց Կիւրակէ և տօն օրերէ։

Տարեկան գինն է Պօլսոյ համար ղուրուշ 250 զարբուշ, իսկ գաւառաց համար ղուրուշ 2 1/2 Օսմ. ոսկի, զոր բաժանորդ դրուիլ ուզողներ կը պարտաւորին կամ իրենք ուղղակի մեզ զրկել և կամ յիշեալ գումարը յանձնելու համար Պօլիս մէկը ցոյց տալ։

Օրագրին հատը 1 զարբուշ կը ծախուի։ Գաւառներու համար առաջին անգամ համար 3 զարբուշ երկրորդին 2 զրուշ և ամէն անգամ համար ուրիշ տասկարտիճեր կրկնել։ Նամակներ և զրկելիք դրամներ պէտք է զրկել Զենկեանց Եղբարց Տէրեան կամ Տէր Գրիգորեան անուններուն։

ՕՐԱԳԻՐ

Պ. ՊՕԼՍԱՑԻՑ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՂԲԵՐԱՍԷՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՐԴ ՏԱՐԻ 1289 ՃԼԻԱԶԼԻ ԼԻՒԼԼԻ 14 ՇԱԲԱՔ 8 ՅՈՒԼԻՍ 1872 ՀՒՆՎԱՐ 30 ԱՄԱՓՐԱՆԱՑ ՅՈՒԼԻՍ 20 ԹԻՒ 741

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 8 ՅՈՒԼԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Գաղղիոյ բարձրական ազգային ժողովոյն դիտութեանց ճեմարանին յունիս 29 ի նիստին մէջ, ի նպաստ տիպողական կրթութեան, տեղւոյ ունեցած նշանաւոր վիճաբանութիւնը օգոստոս համարներով մեր ընթերցողաց հաս կը դնենք։

Պ. Գառւօ բերանացի տպկիպոլիր մը կը ներկայացնէ Համալսարանի ընդհանուր վերատեսչ Պ. Իւժէն Ռանտալ ի «կրթութեան օրինական տիպողականութիւնը» տիտղոսով հրատարակած գրքին վրայ։

Այս գրքին տիպողը հերիաթական դասերին կը հասնորդանայ, և այդ գաղափարը ճշմարիտ է, ազգ կրթութեան տալը նպատակը ընդհանուր ազատ ընտրականաց հօր համար որոշուած քաղաքական տիպողականութեան վրայ վիճիլ և զայդ վճռելը բաւական չէ միայն, այլ պէտք է ապացուցանել թէ այս տիպողականութիւնը օրէնքին մէջ պէտք է արձանագրուի։ Ասոնք ըստ սկզբան ձեռնարկ այսօր հանճարոյն են քաղաքական ընտրութեանց խնդրոյն վրայ։ Ըստ Ֆելի խնդիրը սա է թէ, որ տարիճան և ինչ եղանակաւ պիտի մէջտեղ օրէնքը այս պարտականութիւնը վճռելու և նորա գործադրութիւնը հրաշխատարելու համար։

Պ. Իւժէն Ռանտալ համաձայն է թէ յանրապետ կը վատահին հասարակաց քանականութեան յաջողագոյն իմանալու վրայ, և անկէ միայն կրնայ ընդհանրացած նախնական կրթութեան դեղերիկ արդիւնքները։ Նորա ըստ ձեռն նայելով, վիճակագրութեանց թիւերը կը հաստատեն թէ վերջին արդելքները որոց պէտք է յաղթել, ասկէ սոսկալի են և եթէ հասարակաց միտքը իր մեղկութեան ու անտարբերութեան մէջ թողուի, կանխատեսութեամբ 1830էն մինչև 1850 Գաղղիոյ դպրոցները 2 միլիոն աշակերտ ընդունեցին, նոյնչափ միջոցի մը մէջ այսինքն 1850էն մինչև 1870 միլիոնի մը չափ նոր աշակերտներ ունեցան։ Յայտնի է որ եթէ վերջերս ի դործ դրուած ընդհանուր ու նշանաւոր ջանքերուն հակառակ, շատ քիչ արդիւնք ստացան, պատճառը սա է որ դրկել կարդալ չը պիտցողներուն թիւը քիչ էր, նա մանաւանդ յաղթելն ասկէ դժուարին տեսակ ընդդիմութեանց կը հանդիպէին։

Պ. Գառւօ կը յայտնէ թէ Պ. Իւժէն Ռանտալ բաւական յստակ և որոշ եղանակաւ չէ խօսեր իր պահանջած օրինաց դործադրութեան միջոցներուն վերաբերեալ խնդրոյն վրայ։ Կուզէ որ սորա դործադրութեանը միջամտեն դաւառական ընդհանուր ժողովները, սակ բաւական չէ թերևս, բաւական որոշ կերպով այդ միջամտութեան սահմանը որսած չէ։

Անշուշտ չափազանց խիստ օրէնք մը արդիւնաւոր չի կրնար ըլլալ, ինչպէս չափազանց տկար օրէնքն ալ ամայ կը մնայ։ Հոս ամեն բան չափաւոր է։ Պ. Ռանտալ պարտական էր այս վախտ կէտին վրայ պնդել։

Անդրադարձ Միացեալ — Նահանգաց մէջ իրաց վիճակը օգտակար դասեր և շահաւոր բաղդատութիւններ պիտի մատակարարէր անոր։ Պ. Հիբօ, որ վերջին տարիներս այս երկու երկիրներուն մէջ աշխատած հասարակաց կրթութեան եղանակը քննեց և իր դիտողութիւնները հրատարակած բնաւոր դրքերու միջոցաւ յայտնեց, կրնար Պ. Իւժէն Ռանտալի խորին քննութեան մէջ առարկայներ կենդանացնել։

Միացեալ — Նահանգաց մէջ տիպողականութիւնը բոլոր նահանգաց օրէնքներուն մէջ նշանակուած չէ, հան ասր օրինօք վճռուած է, միշտ դործադրուած չէ։ բաց ասոնք այս դործադրութիւնը թաղային իշխանութեանց կը վերաբերի, Միացեալ Նահանգաց կեդրոնական իշխանութիւնը հետևիլ չեն ըլլար։ կը հասկնան թէ յայնժամ այդ օրէնքները մեռեալ տառեր կը մնան։ Օրինակի համար Հիւսիսային Ամերիկայի Դանէքթիքըթ նահանգին մէջ, մարդ իկ իրենց բարեկամները չուր խմցնել չեն հրաւիրեր, այլ օրէնքը բռնադատելու կը հրամայեն։

Այսօր ոչ ոք Գաղղիոյ մէջ կը յանդգնի Պ. Գառւօ կը կասկածի իր տղան կրթելու համար ընտանեաց հօր ունեցած պարտականութեան վրայ, ոչ ալ այն իրաւանց վրայ զոր ունի ընկերութիւնը տղոց թողութիւնը վանելու համար։ Ներկայ ժամուս մէջ, խնդիրը փոխուած է, այս փոփոխութիւնը հասարակաց մտքին մէջ յառաջադիմութիւնը կ'ապացուցանէ։ Թէ բարեկարգ նշան մ'է ուսկից պէտք է շահիլ։

Այժմու լուծելի խնդիրը սա է, ինչպէս տիպողականութեան հաստատ դործադրութեան վճիռը օրինաց մէջ պէտք է անցնի։ Ինչ բարեխառնութեամբ պէտք է դործադրել օրէնքը։

Անդրադարձ մէջ, ուր տիպողականութեան ոկզբան հրատարակութեան համար ընդհանուր և պղտու միաւոր մը կայ, կը տեսնենք թէ ծերութիւնը օրինաց դործադրութիւնը իր իշխանութեան սահմանէն դուրս ձգելու հակամէտ կ'երևայ, և զայն տեղական իշխանութեանց լանամոլու և հսկողութեան թողել կը մտածէ։

Այս ընդդէմ յայտնի կը տեսնուի այն ամեն դժուարութիւններն ու վտանգները որք մեզ դէմ պիտի ելնեն երբ մեր երկրին մէջ մտցնենք այդ դրութիւնը։ Օրէնք մը՝ այն աստէն միայն իրապէս արդիւնաւոր կ'ըլլայ, երբ բարուց ուղղութենէն շատ հեռու չի յառաջանար և երբ հասարակաց դգացման պիտոյից կը համապատասխանէ։ Առանց մտքերուն վախնալու կրնանք խոստովանիլ թէ այս տեսութեամբ երկրին ամեն մասերը մեծ և բարեկ նկատմամբ միևնոյն վիճակի մէջ չեն գտնուիր, և թէ օրէնք մը որոյ դործադրութիւնը բացարձակապէս միաձև և չափազանց խիստ կ'ըլլայ, անդործ է։

Վերջապես պէտք չէ անհատական վերահսկութեան և ընկերական վերահսկութեան ցնորական յոյսեր հիմնել տիպողականութեան ոկզբան վրայ։ Ընդհանրացած կրթութիւնը մեծ դիւրութիւն մէ, ընկերականութեան ձեռքը տրուած նոր դործիք մէ, սակայն ամեն բան այդ ընկերականութեան ընելիք դործակցութենէն կախուած ունի։

Պ. Ռընուար։—Պողտ ըստ թէ օրինականութեամբ կրթութիւնը հանրացնելու նպատակին հասնինք։ Ես այնպէս կը յուսամ։ Սակայն այս նիւթին վրայ ինչ կ'ըսէ Պ. Ռանտալ։ Միւս կողմանէ, պատժական վճռոյն նկատմամբ ինչ կը խօսի։ Տուդա՞նք տալու են այն ծնողքները որք իրենց կամ տղեցա մեռացընելուն քաղաքային իրաւանց դործադրութեան անկարող են։ Համամիտ եմ Պ. Գառւօյի, հայր-մը պարտական է անշուշտ իր տղան կրթել, սակայն այս պարտականութիւնը հրատարակող օրէնքին խմբագրութենէն և մանաւանդ դործադրութեան եղանակէն կախումն ունի այս խնդիրը։

Պ. Դառւօ։—Պ. Ռանտալ համոզուած է թէ կրթութեան ընդհանրացումը անպատեհութիւններ յառաջ կը բերէ եթէ հանրութեան դպրոցներուն յաջողիլ հանրութեանը թողուի։ չի հաստատեր թէ. մեն բան օրինական տիպողականութենէ կախումն ունի, սակայն կ'ուզէ որ դայդ հաստատելը դանդ չընեն։ Նորա նշանակած պատժական դրութեան դալով։ չեմ կարծեր թէ Պ. Ռանտալ այնչափ մեծ կարևորութիւն մը տուած ըլլայ անոր որ պարտաւոր ըլլայի խմացնել ճեմարանիդ։

Պ. Պէռաօ։—Ինձ կերևի թէ բան խնդրեն կը չեղնի։ Իմ միտքս դրաւիչները տիպողականութեան օրինաց հրատարակութիւնը չէ, ամենամեծ դժուարութիւնը ընտանեաց ընդդիմութենէն չի ծագիր։ Ինչպէս որ շատեր ասկէ կը վախնան, պատճառը սա է որ ծերութիւնը անկարող դանուած է հարիւրաւոր երդածին չափ գպրոցական հաստատութիւնները բազմապատկել, ճամբուն հետևանքները իրաւամբ կրնան ծնողաց ուշադրութիւնը դրաւել և դժկամակութիւն ազդել անոնց։ Աղքատաց համար հանդերձ խնդիր մ'ալ կայ, ծնողքները նախապատիւ կը համարին իրենց զաւակները տունը պահել երբ դիտանին հին է, քան թէ դպրոց խրկելով զանոնք թողուն որ իրենց ընկերներուն վրայ նային և իրենց աղքատութենէն ամչնան։ Տիպողականութեան օրէնքը, իրը դիւրաւոր արդիւնք, դպրոցները պիտի բազմապատկէ, և ասկ մեր նպատակին հասնելու համար նորա արտադրած լուսոյն ու արդիւնաւոր պայմաններէն մին պիտի ըլլայ։ Ինձ համար ատոդ համարուած այս արդիւնքէն աւելի դոհ եմ քան թէ օրինական տիպողականութեան հարկաւորութենէն։

Սակայն և այնպէս տիպողականութեան համար քուէ պիտի տամ. բայց առանց նորա կարևորութիւնը չափազանցօրէն նկատելու, առանց վստահելու այն հրաշքաց վրայ որ կը խոստանան մեղ հանդուցած եմ թէ ինպատ կրթութեան ընդհանրացման, քանի մը տարիէ ի վեր զանազան վիճակներ ջանքերը աւելի յաղթած են ընտանեաց դիմադրութեան քան այն ապադայ օրէնքը որ չէ պիտի կրնայ այնչափ արդիւնք յառաջ բերել։ Հետևապէս վիճակին մը հասած ենք որ այս ընդդիմութիւնը չի կրնար ամենամեծ արդելք մը ըլլալ։ օրէնքը դիւրացնել պիտի յաղթի մի քանի յետամնաց դիւղերուն ընդդիմութեան յաղթել կը կրկնեմ թէ դժուարին ու կարևոր խնդիրը դպրոցայ թիւը բազմապատկելն է այնպէս որ անոնց թիւը ժողովրդեան պիտոյից ճշդիւ համապատասխանէ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Բ։

Նախորդ յօդուածներս վերջին ըսինք թէ պաշտօնական մարմինը ընդհանրութեան առաջին ունեցած այս պարտաւորութիւնը անթերի կատարած ըլլալու համար, ընդհանրութենէն իրեն յանձնուած այս հսկողութիւնը կրթութեան նպատակն անթերի իդործ դրած ըլլալու է։ Եթէ իշխանաւորութիւնը մը անտարբեր է իր այս իրաւանց ճշդիւ դործադրութեանը մասին, անարժան է իր պաշտօնին, և պարտաւոր կը մնայ ընդհանրութեան։

Բայց այսչափ չէ միայն։ Նա փոխանակ աղդին շահուն վրայ հսկելու և ապդին բարւոք ապագայ մը պատրաստելու, ընդհակառակն իր հսկողութեան պաշտօնին ի գործ չը դնելովը, կրկնակի վնաս կը կազմէ ընդհանրութեան։ Նախ՝ թաղած կը լինի որ աղդին ապագայ վիճակը կազմելու կոչումն ունեցող սերունդը տգետ և անկիրթ անհատներէ բաղկանայ, և երկրորդ՝ թաղած կը լինի որ աղդին մանկութիւնը իր զանազան բաժնուած մասերուն մէջ, զանազան տեսակ կրթութիւն առնու, զանազ կրթելու պաշտօն ունեցող հաստատական կամ մասնաւոր մարմնոց կամ անձանց մասնաւոր տեսութեան կէտ մը հաստատ, յստակ և յառաջ կը դայ կրթութեան միօրինակութեան պահպանութիւնը, որ կրթութեան չըդյուրութեանը հետ համանիշ է, և ի հարկին բաները ըսել է։ դի հոն ուր կրթութեան միօրինակութիւն չկայ, բնականաբար հոն միոյն չինածը միւսոյն չինածին չը յարմարիր, և անյարմար մասերէ կազմուած չէնքն ալ չը կրնար հաստատուն կենալ, հետևաբար կրթութեան անմիօրինակութիւնը չինուածոյն քակտումը յառաջ կը բերէ, որ է նաև հետևանք կրթութեան չըգոյութեանը։

Աղդի մը սերնդեան մը մանկութիւնը ըսինք, նոյն աղդին ապագան է։ Նախապատրաստական վիճակն է։

Իսկ վարժարաններն ալ այդ մանկութեանը օրրանն են, ուր աղդին մէջ ապագային ունենալիք բարւոքման վիճակը կանխաւ պատրաստելու և Տարկ եղած վնասները ձեռք առնելու յատկացեալ հաստատութիւններ են։

Կրթական հաստատութիւնները, թէ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹԵՐԹԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹԵՐԹԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹԵՐԹԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹԵՐԹԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹԵՐԹԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹԵՐԹԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ